

a látszólag történetesen belső folyamatokhoz, ember és világ rejtett érzelmi kapcsolódásaihoz.

Úgy tud írni az irodalom életéről is, hogy nem kapjuk a másoktól megszokott versengő dühöt, irányzatos fanatizmust és bosszúállást – vagy éppen számító hízelgést, törleszkedést, klikkeskedést. Pedig személyekhez beszél – verseinek többségét megnevezett pályatársaihoz írja, vagy nekik ajánlja. Csalódottságát azonban nem rejtheti el, amelyet nemzedéke iránt érez. Itt is elégikus hangja a legjellemzőbb: „valahogy könnyebb volt / mikor még Nagy László és Pilinszky éltek / egy kicsit magasabban hordtuk a fejünket... egyszerűen benne volt a levegőben hogy élnek / májusabb volt a május szebb volt a szép / hidegebb volt a hideg / nos ez most nem mondható el senkiről sem / nem segít senki hogy könnyebb legyen”. A maiaknak szóló szemrehányása szelíden is szigorú: „Még hallgatom kései, fakó verseiket, de már ha megfeszítenének / se tudnék meghatódni”. Önmagát kimenteni a nemzedékből, melyet egykor „legendás csapat”-nak vélt – már elég programnak: „...mintha nem az lennék, akinek akarták hogy legyenek: kékszemű hajsbaba / a fénylő fegyverek mellett, rongyból és porcelánból”.

Illúziótlanul méri föl a kilátástalanságot, az újból értékvesztésre álló életet: „Ez most más idő, valami oblomov-idő, egyszerre / gyerek-idő és vén-idő, játék-idő, minek fölkelni-idő, / AZ UTAK, A TÁRSAK, A KIRÁNDULÓIDŐK VÉGE, Ó, IDŐ”. Verset persze ritkán ír egy költő jókedvében – de amerikai útját földidéző versében a rosszkedv és a Byron óta „világfájdalomnak” nevezett lelki kallódás a mélypont közelségére utal: „elindultunk volna egy kicsit nyugodtabban mint ahogy / itthon szoktunk a lehetőségek szelíd heroin-poklából / mint akinek az élete még el sem kezdődött / és akinek már végetért / de meghalni nem akar még”.

Van azért más felnagyított költői pillanata is, mely ezt ellensúlyozza: „legyen erőm a tündérek fejtartását gyakorolni”. És van, amikor ténylegesen gyakorolja is ezt a fejtartást: „csillagokhoz támasztott arccal mondom: / már te sem lehetsz elég, csillagom / ha látnál így estefelé / mikor gyávaságod perzselő mezőin elindulok.”

Férfiakat megszegeyenítő bátorsága, emberi tartása és tehetsége további gyakorlóteret követel a költészet folytatásához.

Alföldy Jenő

Jónás Csaba: Felderítés

A verseskönyv címének szótári jelentése az a tevékenység, amelynek során valakit vagy valamit felderítenek: derűssé, vidámmá tesznek. Ám jelent a szó mást is: a katonai szempontból különféle körülményekről való tájékozódás megszerzését. A könyvecske néhány lapjának olvastán kiderül, ez a *felderítés* nem katonai műszó, de nem is vidámmá tétel. Hamar megsejthető, miféle felderítésről van szó; olyan műveletről, amely az életről folytat tájékozódó megfigyelést. Maga a megfigyelés ugyanakkor hozza a másik értelmű *felderítést*, hiszen eredményeképpen – amint a cikluscímek mutatják: *Korai öröm*, *Késő bánat*, *Ki nevet a végén* – valamiféle derű mégiscsak megnyilvánul. Lassan tisztulóban van mindaz, akár a borús ég, amit a szerző az életben megfigyelt, amit az életben látott.

Jónás Csaba 1968-ban született Budapesten, gimnáziumi tanulmányait Nagykanizsán végezte, majd a szegedi egyetem bölcsészettudományi karán lett hallgató. Könyve megjelenésekor ötödéves volt. Ifjú ember tehát ő, akinek, ha helyet akar találni benne, valóban fel kell derítenie az életet mindkét említett értelemben. Alighanem alapvető élményéről tanúskodik a kötet nyitóverse: „Véres dráma játszódott le szombaton a dél-norvégiai Farsund város egyik sportlőterén. Egy ismeretlen helyről támadó orvlövész agyonlőtt két sportlövőt, akik éppen a lőtáblák előtt tanulmányozták eredményeiket. A támadó néhány perc múlva meggyilkolta az áldozatokhoz siető két orvost is, majd megsebesített két másik személyt is.” (*Az írás művészete*) Tehát az eredményeket hozó, az örömet adó cselekedetek kiszámíthatatlan körülmények folytán vérbe fulladnak – ez a tapasztalat. A további versekben is többször tapasztalható az efféle, az egyént elpusztító élet- és gondolkodásjelenségek megtalálása, leírása.

A versíró szinte mindenről úgy beszél, mintha egy újságba írna rövid híreket, nyoma sincs a stílusban az irodalmiságot jelző vagy idéző hagyományos módozatoknak, hasonlóképpen nincsen verselés még az úgynevezett szabadvers szerinti fogalom alapján sem. Nem a nyelvi kifejezésmód eljárásai tartják össze prózakölteményeit, hanem a legtöbbször nagyon is szűkre vont gondolati keret: „Ha a stílus természetes, nagyon meglepődünk, hiszen a természet ritka mesterség” – mondja a (*kárhozat*) című versében. Másutt pedig azt olvashatjuk a stílusról, hogy megintcsak a lényeg hordozója: „Márpedig aki a szavakban csal, az nemcsak az életet sinkófálja el, hanem a csók lehetőségét”, vagyis az öröm és a bánat felfogásában egyenlő a természetességgel és a csalással. Mégis a szavaknak, a beszédnek az erejében hisz a fiatal költő: „Ez a mondat az életedbe kerül. És ha odakerül, ott is marad.” (*Késő bánat*) Ez a paradoxonba forduló kifejezésmód is jelzi, hogy a szerző törekedik a gondolkodásmódok felderítésére, és megtalálására is. Jól mutatja ezt a *Berkeley*, a *Filozófia* és *Az időjárás*. Tapasztalatai némelykor végtelenen kiábrándítóak: „A sétálók, ezek a legérzékenyebb anakroniztikusok, mindenekelőtt az időjárásban fejtenek ki roppant tevékenységet. Elvetik az időjárásból a célt és az irányt – így az lépésről lépésre elbizonytalanodik, fokról fokra tisztázódik, míg végül elpárolog” (*az időjárás*), ám azt találja önmagára érvényesnek, amit a *Napló* című versben mond ki: „A visszapillantó-tükörből vezetek, és sohasem tévedek.” Hasonlóképpen bízik saját magában: „Az emberek közé, az utcára csak álöltözetben, arcomat eltakarva merészkedem. Megtanultam, hogy ami rám nézve veszélyes, az másoknak halálos” (*A Doppelgänger*). A dolgoknak visszafordított képpel való rajzai olyan kicsiny mozaikképeket eredményeznek, amelyek magát a költőt teszik derűssé: „A kicsiny, mulandó dolgok nagyon szépek, szemben a nagy faragott kövekkel...” (*filozófia*), ezért azután az emberi élet végső helyén – a szintén groteszk rajzot adó visszapillantó tükörből láttatott – temetőben is kicsiny, mulandó dolgok történnek: „A világ első önkéntes temetőjében járunk. Fialat és kevésbé fiatal emberek strandpapucsban, fürdőköpenyben a kőasztalok körül ülnek, vagy a márványoszlopoknak támaszkodnak, vagy tenyerükbe rejtik arcukat, míg fényes koponyájukra madár, lepke vagy bogár nem száll” (*Egy kockadobás nem törli el a véletlent*).

Jónás Csaba nem tisztít meg talált tárgyakat, jobbára csupán körvonalazza, miket talált és merre. Nem akarja – rokonszenves módon – találmányait másokra tukmálni: „...igyekszem észrevétlenül tudatos maradni, kezemben tartani a cselekmény szálait. A látható mögé kerülve kell a táj szerkezetének ismeretével visszaélnem...” (*figyelem*) Mindemellett tudatában van, hogy még csupán felderítéseinek kezdetén van: „Napjaimat logikával, füttyöréssel és sétával töltöm. Hőn vágyom, hogy több eszem lenne, és végre mindent világosan láthatnék” (*Napló*).

A *Felderítés* olvasóinak is a látható mögött fel-felsejlik már az a lírai tájék, amely a szerző világa. Nem teljes az áttekintés persze, nem is mindig tiszta a kép a prózaköltmények keresőjében, így a versképek néhol elmosódtak, néhol nem szerencsés a kép-kivágás sem, itt-ott a témaválasztás sem. Egészében mégis látunk valamit, s olyat, mint ami egy törvényszöveg első olvasásában szokott előtűnni: a rend alakításának kereteit. A második olvasás, a következő felderítés bizonyára alakítani, erősíteni fogja a kereteket, s (nyelvi) anyaguk nemességére is jobban törekedik majd. (*JAK-Pesti Szalon, 1993.*)

Büky László

